

ความรับผิดชอบทางอาญาในการใช้เซลล์ต้นกำเนิดของมนุษย์เพื่อการวิจัยทดลอง

นาย อัสวิน คุร์พิพัฒน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**CRIMINAL LIABILITY OF USE HUMAN STEMCELL FOR RESEARCHES AND
EXPERIMENTATION**

Mr. Aswin kupipat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

500931

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความรับผิดชอบทางอาญาในการใช้เซลล์ต้นกำเนิดของมนุษย์เพื่อการวิจัย

ทดลอง

โดย

นายอัศวิน คุร์พิพัฒน์

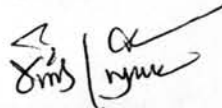
สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปารีณา ศรีวนิชย์

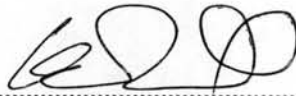
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์

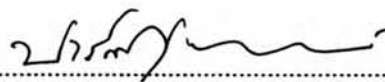
(รองศาสตราจารย์ ธิดิพันธุ์ เชื้อบุญชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปารีณา ศรีวนิชย์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ไสรจจ หงส์ถาวรภัก)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สารทูล สันติวาสะ)

..... กรรมการ

(อาจารย์ สิทธิม วิวัฒนวัฒนา)

อัศวิน กุร์พีพัฒน์ : ความรับผิดชอบทางอาญาในการใช้เซลล์ต้นกำเนิดเพื่อการวิจัยทดลอง. (CRIMINAL LIABILITY OF USE HUMAN STEM CELL RESEARCHES AND EXPERIMENTATION)

อ. ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวิเศษ, 220 หน้า.

การใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์ในงานวิจัยทดลองทางวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน นวัตกรรมเหล่านี้ได้มีการนำสิ่งต่าง ๆ จากร่างกายมนุษย์มาใช้ในการวิจัยทดลองด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ จนส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เนื่องจากไม่มีกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติทางด้านจริยธรรมที่เหมาะสม ในเรื่องของการ ได้มาซึ่งตัวอ่อนของมนุษย์เพื่อแยกสกัดเซลล์ต้นกำเนิดตัวอ่อน (Embryonic stem cell) และแหล่งที่มาของเซลล์ต้นกำเนิดร่างกายมนุษย์ (Adult stem cell) รวมถึงกรอบวัตถุประสงค์ของนักวิจัยที่ไร้ขอบเขต ในการลักลอบทำสำเนาพันธุกรรมมนุษย์ และงานวิจัยที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี ตลอดจนความเชื่อและศาสนาของคนในสังคม ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากงานวิจัยที่ขาดการตรวจสอบโดยกฎหมาย รวมถึงการป้องกันความเสี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นแก่เจ้าของเซลล์และตัวอ่อน และการทำลายตัวอ่อนที่ไม่คำนึงถึงความจำเป็นและเหตุผลในการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่มนุษย์จากนักวิทยาศาสตร์ แพทย์หรือบุคคลอื่น ๆ นอกจากนี้ยังไม่มีหลักประกันการปฏิบัติของนักวิจัยในการ ใช้เซลล์ต้นกำเนิดเพื่องานวิจัยทดลอง ทั้งทางด้านความรับผิดชอบทางกฎหมายอาญา และความถูกต้องเหมาะสมทางด้านจริยธรรมหรือชีวจริยธรรม อันเป็นการสนับสนุนให้การวิจัยทดลองเซลล์ต้นกำเนิดประสบความสำเร็จเพิ่มพูนองค์ความรู้ และทฤษฎีใหม่ทางด้านวิทยาศาสตร์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากการศึกษากฎหมายอันเกี่ยวกับการ ใช้เซลล์ต้นกำเนิดเพื่อการวิจัยทดลองของประเทศ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และสิงคโปร์ มีหลักการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ก็คือ การ ได้มาซึ่งตัวอ่อนและแหล่งที่มาซึ่งเซลล์ต้นกำเนิดจะต้องได้รับความยินยอมโดยบอกกล่าวก่อน (Informed consent) จากเจ้าของตัวอ่อนและเซลล์ต้นกำเนิด นอกจากนั้นตัวอ่อนที่จะนำมาใช้แยกสกัดเซลล์ต้นกำเนิดจะต้อง ไม่มีอายุ เกิน ไปกว่า 14 วันนับจากวันที่ปฏิสนธิ และจะต้อง ได้รับใบอนุญาตจากคณะกรรมการตรวจสอบทางด้านจริยธรรมที่มีอำนาจหน้าที่โดยกฎหมาย การใช้เซลล์ต้นกำเนิดตัวอ่อนจะต้องมีกฎ ระเบียบ และเงื่อนไขที่สำคัญ ในการปฏิบัติต่อสิ่งที่จะนำมาใช้เพื่อการวิจัยทดลองเหล่านี้ ภายใต้อำนาจหลักจริยธรรมสากลของ Belmont report อัน ได้แก่ หลักการเคารพต่ออัตภาพของบุคคล หลักประโยชน์และไม่ก่อให้เกิดอันตราย หลักการยุติธรรม และหลักจริยธรรมตามปฏิญญาเฮลซิงกิของ World Medical Association รวมถึงหลักจริยธรรมและข้อเสนอแนะขององค์การ UNESCO ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทดลองดังกล่าว

การนำหลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางอาญาของประเทศต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับ การ ได้มาและแหล่งที่มาซึ่งเซลล์ต้นกำเนิดสำหรับการวิจัยทดลองทางวิทยาศาสตร์ เพื่อมาประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็นแนวทางปฏิบัติต่อการ ใช้เซลล์ต้นกำเนิดของประเทศไทยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ในการรับรองคุ้มครอง รวมถึงการป้องกันการกระทำอันอาจเกิดขึ้นจากการวิจัยและทดลองที่ร้ายพระราชบัญญัติการตั้งครรภ์โดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ... ไม่ได้ครอบคลุมถึง อาทิเช่น ประเทศอังกฤษ ในเรื่องของการบิดเบือนข้อมูลหรือให้ข้อมูลอย่างสะเพร่าในการขอใบอนุญาตนำตัวอ่อนที่เพาะเลี้ยงไว้หรือใช้ตัวอ่อนเพื่อสกัดเซลล์ต้นกำเนิด ประเทศสหรัฐอเมริกาในเรื่องของกฎ 14 วัน (Rule fourteen days) สำหรับตัวอ่อนและการกำหนดความรับผิดชอบทางอาญาจากการกระทำหรือพยายามกระทำสำเนาพันธุกรรมมนุษย์ รวมถึงการสมคบหรือมีส่วนร่วมในการกระทำหรือพยายามกระทำดังกล่าว ประเทศฝรั่งเศสในเรื่องของเงื่อนไขการใช้ตัวอ่อนเพื่อให้ได้มาซึ่งเซลล์ต้นกำเนิดภายใต้กฎหมายที่มีข้อกำหนดทางด้านหลักชีวจริยธรรมอย่างเคร่งครัด ประเทศสิงคโปร์ในเรื่องของการ ใช้ตัวอ่อนที่กำหนดค่านิยม “ตัวอ่อนมนุษย์ที่ถูกห้าม” เพื่อแยกสกัดเซลล์ต้นกำเนิดตัวอ่อนออกมาไว้อย่างชัดเจน ตามที่ผู้เขียน ได้นำเสนอไว้ในบทสรุปและข้อเสนอแนะของวิทยานิพนธ์เล่มนี้

สาขาวิชา... นิติศาสตร์.....
ปีการศึกษา..2550.....

ลายมือชื่อนิติสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4786369634 : MAJOR LAW

KEY WORD: STEM CELL / CRIMINAL LIABILITY / STEM CELL RESEARCHES / CRIMINAL STEM CELL / HUMAN STEM CELL.

ASWIN KUPIPAT : CRIMINAL LIABILITY OF USE HUMAN STEM CELL RESEARCHES AND EXPERIMENTATION. THESIS ADVISOR : ASSIST PROF. PALENA SRIVANIT, S.J.D., 220 pp.

Nowadays, the innovation of the use of human organ, such as stem cell, has brought to the scientific research. The human embryonic stem cell research has affected the human right, liberty and so on the dignity of human dignity since there is no law, regulation or even appropriate ethical tradition as to the process of embryonic stem cell obtainment and the source of adult stem cell. This problem also includes the unlimited scope of the human embryonic stem cell researches, the smuggling of genetic duplication and some scientific objectives where is conflict with the public order. Moreover, there is no any inspection toward the researches to ensure that oocyte, sperm or stem cell donors will not be in danger caused by unreasonable and unnecessary embryo destruction.

According to the stem cell research laws in the United Kingdom, the United States, France and Singapore, the significant doctrine is that the informed consent to use embryos must be obtained from oocyte and sperm donors. Furthermore, such embryos can only be used for researches within 14 days after conception. Human embryonic stem cell researchers must be permitted by the ethical committee. The use of embryos must be governed by some requirements of universal ethics called the Belmont Report : Ethical Principles and Guidelines for the Protection of Human Subjects of Research. The Belmont Report emphasized that research must respect the autonomy of participants, must maximize benefits and minimize possible harms. Also, it should be governed by the World Medical Association Declaration of Helsinki and the Ethics and Suggestion of UNESCO.

In Thailand, the Alternative Reproductive Technology law has been drafting. The drafted Thai law has faced some ethical legal and social issues. This thesis proposes that the Thai law should apply some foreign rules and laws for example; the misinformation and non-reported experiment rule regulated in the United Kingdom, criminal liabilities for any conspiracy and supporter of illegal experiments and 14 day rules enforced in the United States, the conditions of embryo use in France and the prohibited use of human embryo to obtain stem cell in Singapore. This issue will be discussed in the final part of the thesis.

Field of study.....LAWS...

Academic year...2007.....

Student's signature.....*Aswin Kuyipat*.....

Advisor's signature.....*Palena Srivanit*.....

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปาริณา ศรีวินิชย์ ที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยได้ให้คำแนะนำ สนับสนุน มอบความรู้ตลอดจนข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนจนนำมาสู่ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ด้วยดีตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ ซึ่งกรุณามาเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สารทูล สันติวาสะ อาจารย์สิพิมพ์ วิวัฒน์วัฒนา อีกทั้งรองศาสตราจารย์ ดร. โสรจจ์ หงส์คารมภัก ซึ่งได้ให้ข้อมูลและคำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งได้กรุณาสละเวลามาเป็นคณะกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์นี้

ขอขอบพระคุณ โครงการ ASEAN-EU LEMLIFE และท่านคณาจารย์ คณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่กรุณาให้ข้อมูลทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็น เอกสารประกอบการสัมมนา หนังสือ ซีดี อันเป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงให้ความร่วมมือสนับสนุนด้วยดีต่อผู้เขียนตลอดมา

ขอขอบคุณ บิดา มารดา และเครือญาติ มิตรสหาย ในบริษัทของผู้เขียนที่ได้ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนทุกประการในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทำให้อุปสรรคต่าง ๆ ผ่านพ้นไปจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณท่าน คณบดี คณาจารย์ทุกท่านในคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึง เพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ร่วมคณะ ที่ได้ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่ผู้เขียน

สุดท้ายนี้หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้เขียนขอมอบคุณความดีทั้งหมดนี้ให้แก่ บิดา มารดา และครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณข้างต้นทุกท่าน แต่ถ้าวิทยานิพนธ์มีข้อผิดพลาดประการใด ๆ หรือ ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่าง ๆ นานา ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขอกราบประทานอภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.4 สมมติฐาน.....	5
1.5 วิธีการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 การใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์กับการวิจัยทดลองทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.....	7
2.1 ความหมายและการได้มาซึ่งเซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์.....	7
2.1.1 ความหมายของเซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์.....	8
2.1.2 การได้มาซึ่งเซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์.....	10
2.1.3 ประวัติการวิจัยเซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์.....	12
2.2 การใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์ในการวิจัยทดลอง.....	13
2.2.1 วิธีการวิจัยทดลองที่ใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์.....	14
2.2.2 ลักษณะการใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์.....	15
2.2.3 อันตรายและความเสี่ยงอันเนื่องมาจากการวิจัยทดลอง.....	18
2.3 แนวคิดเชิงชีวจริยธรรมต่อการใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์.....	22
2.3.1 หลักชีวจริยธรรมสากล.....	22
2.3.1.1 หลักชีวจริยธรรมสากลของ World Medical Association.....	24
2.3.1.2 หลักชีวจริยธรรมสากลของ UNESCO.....	27
2.3.2 หลักชีวจริยธรรมที่ใช้อยู่ในประเทศไทย.....	29

2.4 ปัญหาทางกฎหมายในการใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์.....	32
บทที่ 3 หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการควบคุมและความรับผิดชอบในการใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์ในการวิจัยทดลอง.....	37
3.1 การควบคุมการใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์และความรับผิดชอบทางอาญา กรณีการวิจัยทดลองเพื่อการบำบัดรักษาของไทย.....	37
3.1.1 ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา.....	42
3.1.1.1 ความผิดที่เกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย.....	44
3.1.1.2 ความผิดที่เกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง.....	49
3.1.1.3 ความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน.....	52
3.1.1.4 ความผิดที่เกี่ยวกับลหุโทษ.....	57
3.1.2 ความผิดอาญาตามกฎหมายอื่น.....	58
3.1.3 หลักกฎหมายการยกเว้นความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายอาญา.....	61
3.1.3.1 กฎหมายที่เกี่ยวกับความยินยอมยกเว้นความรับผิดชอบอาญา.....	65
3.1.3.2 ความรับผิดชอบตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับความยินยอม.....	70
3.2 การควบคุมการใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์กับความรับผิดชอบทางอาญา กรณีการวิจัยทดลองเพื่อการบำบัดรักษาของต่างประเทศ.....	72
3.2.1 ในประเทศอังกฤษ.....	80
3.2.2 ในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	84
3.2.3 ในประเทศฝรั่งเศส.....	90
3.2.4 ในประเทศสิงคโปร์.....	93
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาความรับผิดชอบทางอาญาในเรื่องเซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์ เพื่อการวิจัยทดลอง.....	97
4.1 ปัญหาเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของเซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์และตัวอ่อน.....	97
4.2 ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยและผู้ถูกวิจัย เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์.....	104
4.3 ปัญหาเรื่องการได้มาซึ่งเซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์อันเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางอาญา....	110
4.4 ปัญหาเรื่องการให้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์เพื่อการวิจัยทดลอง.....	114
4.4.1 การขอความยินยอมในการวิจัย (Informed consent).....	119

4.4.2	การวิจัยในบุคคลที่ไม่อยู่ในสถานะที่จะสามารถตัดสินใจได้.....	123
4.4.3	การรักษาความลับและการเปิดเผยข้อมูลของผู้ถูกวิจัย.....	125
4.5	ปัญหาในการนำหลักชีวจริยธรรมมาใช้เพื่อการควบคุมการใช้เซลล์ต้นกำเนิดมนุษย์ เพื่อการวิจัยทดลอง.....	127
4.6	ปัญหาความไม่สอดคล้องกันของหลักชีวจริยธรรมกับกฎหมาย ในการใช้เซลล์ต้นกำเนิดเพื่อการวิจัยทดลอง.....	133
บทที่ 5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	138
	รายการอ้างอิง.....	148
	ภาคผนวก.....	154
	ผนวก ก.....	155
	ผนวก ข.....	166
	ผนวก ค.....	187
	ผนวก ง.....	197
	ผนวก จ.....	211
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	220